

MIDDEN IN MALI

Provincie
Antwerpen

DE WARANDE TURNHOUT

www.warande.be

014 41 69 91

Eeuwenoude baobab omgeving Djigo

De Niger in Segou

De Nigerdelta in de buurt van Djenné

Moestuintjes langs de Niger in Segou

ALGEMEEN GEOGRAFISCH / KLIMATOLOGISCH

Mali is een groot en vlak land in West-Afrika – ongeveer 40 x groter dan België, of de helft van Kongo. Het ligt in het hartje van de Sahel, in de overgangszone tussen de Sahara en het tropisch woud. Daardoor is het er nagenoeg steeds droog en warm om niet te zeggen bloedheet – met temperaturen die kunnen oplopen tot boven de 40 graden. Maar niet het hele jaar door: er is een droge periode van oktober tot mei en een vochtige van juni tot september. Toch is er het hele jaar door water. De Niger, één van de langste rivieren van Afrika, doorsnijdt het land van west naar oost. Krokodillen zie je er niet meer in, ook geen nijlpaarden: dat is niet te wijten aan de grote hongersnood van de jaren 70-80 toen alle vis en wild werd opgegeten, maar aan het ontbreken van efficiënte waterzuiveringsinstallaties in de grote steden, die hun rioolwater onverdund in de Niger lozen.

Toch blijft de Niger de levensader van Mali: hij levert voedsel (vis) en goedkoop transport per boot. Omdat hij niet gekanaliseerd is, is hij zeer ondiep, waardoor hij steeds bevaarbaar blijft voor prauwen, maar niet voor zwaardere motorschepen. De jaarlijkse overstromingen van de Niger en zijn bijrivieren zorgen echter voor vruchtbare oevers, waarop de Malinezen hun moestuintjes verbouwen.

Visser die zijn netten herstelt in een klein dorpje langs de Bani, een zijrivier van de Niger

Dorpsvrouwen aan het werk dat uiterst veelzijdig en bijzonder zwaar is (geen elektriciteit, geen zuiver lopend water naast beroepsactiviteiten als pottenbakken, enz...

BEVOLKINGSGROEPEN EN BEROEPEN

Van oudsher zijn de bewoners een mengelmoes van verschillende ethnies. De nationale leuze is dan wel 'Eén volk, één doel, één geloof', in de praktijk is de Malinese samenleving een lappendeken van verschillende volkeren en talen...

Zo nemen de Bambara, Malinké en Soninké zo'n 50% in van de totale bevolking in (16,5 miljoen inwoners + 3 miljoen in het buitenland, vooral Frankrijk), die hoofdzakelijk van de landbouw leeft, maar intussen ook in steden als Bamako, de hoofdstad, Ségou en Mopti. Grote groepen Peul of Fulani (17%) leven van de veeteelt, die over het hele land verspreid is. Kleinere groepen worden gevormd door de Sénoufo (9%), Songhai (6%), en Touareg (3,5%).

De Bozo zijn waarschijnlijk de oudste bewoners van het land: samen met de Somono leven ze van de visvangst en de botenbouw. Je vindt ze vooral langs de Niger. De Dogon zijn bekend omdat ze tegelijk hun oude animistische cultuurtradities bewaard hebben én een hoge ethische levensstandaard beoefenen: ze wonen in een vrij onherbergzaam maar prachtig rotsachtig gebied, dat graag door toeristen bezocht werd. De Touareg in het Noorden van Mali werden vroeger 'Blauwe mannen' genoemd omdat hun blauw gekleurde kleding kleursporen naliet op hun huid: ze hebben ook een lichtere huidskleur dan de zwarte bevolkingsgroepen omdat ze afstammen van Berbers in Noord-Afrika. Ze leven nog steeds van de handel (vroeger van de zout- en de slavenhandel, nu van hun fijn afgewerkte handarbeid in leder en metaal). Een aantal onder hen wil zich nog steeds van de zwarte bevolking afscheiden en een eigen staat stichten in Noord-Mali. Destijds waren de Bella's de 'huisslaven' van de Touareg. Al deze verschillende bevolkingsgroepen hebben hun eigen culturele gewoontes: geen kleintje om het iedereen naar de zin te maken in een één gemaakte staat!...

Zowel het standbeeld van deze Franse kolonisator, als de breed beboomde lanen herinneren aan de vroegere Franse aanwezigheid in Segou

Sunjata in een versie van Pieter Embrechts

Dogon maskerdans in Segou

TAAL, GESCHIEDENIS EN GODSDIENST

Al deze bevolkingsgroepen spreken hun eigen taal, maar vaak ook die van een andere bevriende bevolkingsgroep. De gemeenschappelijke voertaal is nog steeds het Frans, een herinnering aan het Franse bestuur tussen 1855 en 1960. Toch verstaan en spreken heel wat mensen het Bamanan (35%).

De geschiedenis van het land van de 14de tot de 19de eeuw is gekend uit de kronieken van Arabische schrijvers maar vooral uit de verhalen van griots of jali's: dat zijn muzikanten en zangers, die van generatie op generatie hun verhaal en visie op de geschiedenis doorgeven. Vooral Bambara, Soninké en Malinké hebben het ontstaan van het grote Mandé-rijk bezongen – zoals vroeger de troubadours aan de Europese hoven. Hierdoor is een schat aan verhalen én muzikale traditie bewaard: dat geheel vormt het kloppend hart van de Malinese cultuur.

Het belangrijkste heldenepos heet Sunjata (14de eeuw). De Vlaamse musical Sunjata – een W@D@ Ketnetproductie – ging precies over dit eeuwenoude Malinese verhaal, waarin de zwaar gehandicapte en sociaal verstoten koningszoon, Sunjata Keita, zijn hindernissen overwint en uiteindelijk de eerste koning van het Mali-rijk wordt (1190-1255).

Maskers spelen een belangrijke rol in deze verhalen... Zij waren de deur waarlangs de mensen in aanraking kwamen met goden en geesten. Je behandelt ze dus best met eerbied – of het kan je duur te staan komen! Het geloof in de kracht en de macht van de maskers is sinds de komst van de Islam verminderd, maar nog steeds niet uitgestorven. Integendeel, je kan maar beter op alle paarden tegelijk wedden...

De grote moskee van Djenné is werelderfgoed

Een kleine moskee met zingende muezzin die oproept tot het gebed in een klein dorp

Mooi van buiten maar donker van binnen

Talibé kinderen in Djenné trappen de leem dagenlang fijn voor hij de goede kwaliteit heeft om te gebruiken voor de restauratie van de grote moskee

Zo is er een minderheid van zo'n 3% christen, maar ook moslims (zo'n 90% of meer) laten hun kinderen wel eens dopen om hen daarna naar katholieke scholen te sturen. Tot op heden heerste er daarom een grote godsdiensttolerantie in het land – grote uitzondering daarop zijn enkele kleine extremistische groeperingen.

Die moskeeën werden tot voor kort in leem gebouwd. Jaarlijks kregen ze tijdens het droge seizoen een onderhoudsbeurt: die bestond uit het aanstrijken van de muren met een extra leemlaag. Aan die klus nam de hele gemeenschap deel: iedereen bracht leem aan in grote korven, manden of oude kalebassen. De mannen klommen op de muren van de moskee – een makkie, want overal staken er balken uit de muren – en bestreken vervolgens de muren van boven tot onder met natte leem. Die laag hechtte zich aan de oude laag en de moskee kon er weer voor een jaar tegen. Het kneden van de leem is echter andere koek en hard labour voor wie die klus mag klaren.

frituur op open houtvuur

Binnenkoer met grote acacia boom tegen de brandende zon

Ijzeren deuren en muren in cement isoleren niet zo goed als houten deuren en muren in leem

WONEN IN HUIZEN MET PIEPKLEINE OF GEEN VENSTERS

Traditioneel leefden de Malinezen in huisjes van leem onder daken van hout en stro: er is immers weinig steen te vinden in het land, uitgezonderd op het rotsplateau in het Dogon-gebied. Die huisjes zijn er nog steeds, maar hoe langer hoe minder: met hun 40 cm dikke muren bieden ze een uitstekende bescherming tegen de hitte in de zomer en de koude in de winter. Zo'n huisje wordt in het droge seizoen opgetrokken, zodat de leemstenen van ongebakken klei goed uitgehard zijn tegen het regenseizoen. Koken gebeurt nooit in huis, maar buiten op een houtskoolvuurtje op de binnenkoer.

In de steden leven de meeste Malinezen in huizen van cementsteen – vaak onder een dak van zink of beton: daaronder is het in de zomer bloedheet en in de winter ijskoud!

Niet iedereen is handig genoeg om zo'n lemen huis te bouwen. Je hebt goede metselaars nodig om het platte houten dak waterdicht te krijgen – precies omdat het niet zo vaak regent en het dak het hele jaar door als dakterras wordt gebruikt. Maar àls het regent, kan het behoorlijk stormen! De juiste mengeling van leem, water en toeslagstoffen – onder meer gierstafval na de oogst – moet worden gerespecteerd. In Vlaanderen werd hiervoor vroeger stro gebruikt.

De meest beroemde lemen stad is niet Timboektoe, maar Djenné, waarvan alle huizen nog steeds uit leem zijn opgetrokken. Vooral de moskee is wereldberoemd, omdat ze het grootste lemen gebouw ter wereld is: zowel de stad als de moskee zijn werelderfgoed, dat onder de bescherming van de UNESCO staat.

KLEDING MAKEN DE MAN EN DE VROUW!

Raar maar waar: wanneer de zon hard schijnt, ben je beter af door je aan te kleden dan in je blootje te lopen. Loshangende lichte doeken zorgen immers voor een beetje luchtcirculatie wanneer je je beweegt. Traditionele kledij is daarom 'frisser' dan een modern T-shirt, zeker als dit van synthetisch materiaal is gemaakt.

Maar anders dan je zou verwachten, is het in de winter in Mali soms zo koud dat je ook dan beter flink wat katoenlagen aan hebt en je een sweater of hoed best kan verdragen. Vrouwen dragen zowel in de winter als in de zomer een elegant geknoopte hoofddoek... Malinezen zijn bijzonder fier op hun voorkomen! Alleen kinderen, die in steden naar privé of christelijke scholen gaan, dragen een uniform.

Man en vrouw, jong en oud, iedereen houdt van kleur! Bonte kleurencombinaties komen ook prachtig uit tegen de valse kleuren van lemen of niet geschilderde huizen in cement. Dat was vroeger anders: er was dan wel veel katoen om mooie stoffen te weven, er waren nauwelijks kleurstoffen zoals nu (maar dat was ook zo bij ons in het Westen).

Het warme, deels droge, klimaat van Mali maakt dat er van oudsher katoen is geteeld voor eigen gebruik, maar ook voor de export. Traditioneel spinnen de vrouwen de katoenbollen (de vrucht van de katoenbloem) met een tol, maar de mannen weven de stoffen op een klein bandgetouw tot stroken, die niet breder zijn dan 10 à 15 cm.

Die worden aan elkaar genaaid en zo ontstaan de bandweefsels waaruit loshangende kleren werden gemaakt – *boubous* voor de mannen, *pagnes* voor de vrouwen.

Katoenpluk in Mali

Indigofera tinctoria

Vrouwen in indigo pagnes in Dogon gebied

Dagenlang wordt de verfbereiding voorbereid op vuren met grote kookpotten met daarin blaadjes of boomschors

OUDSTE KLEUREN

De oudst bewaarde *pagnes* of heupdoeken werden geheel of gedeeltelijk met natuurlijk indigo geverfd: dat is afkomstig van de bladeren van de indigoplant, *gala* in het Bamanan (de wetenschappelijke naam is *Indigofera tinctoria*). De bereiding voor de verving vraagt echter veel tijd en aandacht: de bladeren moeten lange tijd koken en ook hier is de juiste dosering van de toeslagstoffen belangrijk. Noteer dat ook hier in Vlaanderen destijds de wedeplant gekweekt werd om 'kielen' blauw te verven: dat waren een soort losse overgooiers die de boeren op het veld droegen, maar ook de arbeiders in de 19de-eeuwse steden zolang er nog geen 'overalls' waren, en... zolang er nog geen synthetisch indigo was uitgevonden.

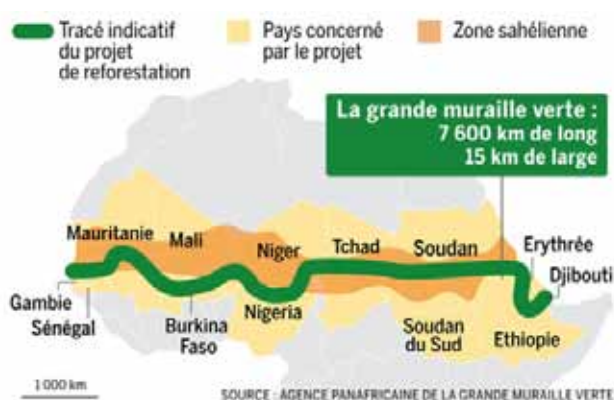
Sinds de uitvinding in 1880 van 'synthetisch of chemisch indigo', *galanin* in het Bamanan, wordt nog nauwelijks gebruik gemaakt van natuurlijk indigo om stoffen te verven. Deze moderne verfstof werkt gemakkelijker en sneller, maar is jammer genoeg zéér vervuilend voor de bodem en het grondwater, waarin deze stoffen terecht komen wanneer ze gewassen worden. Dat is ook de reden waarom nu alle jeans in China of Indië worden geverfd, en niet langer in het Westen, dat die milieu-vervuilende fabrieken niet langer op zijn grondgebied wil (tenzij deze fabrieken alles in het werk zouden stellen om die schadelijke stoffen te vernietigen nog voor ze de fabriek verlaten, maar omdat dit zoveel kost, zouden de prijzen van jeans enorm stijgen.) Ook in Mali wil men intussen snel werken en dus worden ook daar 'traditionele' indigo stoffen niet langer op traditionele wijze geverfd... ook niet in Dogon-gebied!

Basilan stoffen liggen in de zon te drogen

jonge moringa bomen in Here Bugu bij Sevaré

De geplande groene buffer tussen 2 oceanen

Een andere eeuwenoude traditie bestond erin om stoffen te kleuren met gefermenteerde of gekookte bladeren of schors van bepaalde bomen. Die techniek heet *basilan* in het Bamanan. De bladeren van de *ngalama* (= de *Anogeissus leocarpus*) voor okertinten en de schors van de *wôlô* boom (= *Terminalia macroptera*) voor roodbruine tinten worden het vaakst gebruikt. De bereidingswijze kan warm of koud gebeuren.

Tussen haakjes: ook in Vlaanderen-Zeeland werd vroeger op grote schaal meekrap gekweekt, voor de wortels. Daarmee konden weefsels dieprood worden geverfd.

Even terzijde: de rode verfstof van de *wôlô* boom bevat stoffen die desinfecterend werken: dat kan verklaren waarom jagers maar ook pas besnedenen vroeger *pagnes* in deze kleur droegen. Ook de *ngalama*, de eeuwig groene Afrikaanse berk, heeft niet alleen antibacteriële en antischimmel kwaliteiten, het is ook een sterke antioxidant. Allemaal bijzondere eigenschappen: alleen doet Afrika en Mali in het bijzonder geen onderzoek naar de helende en farmaceutische eigenschappen van haar bomenbestand... Daarvoor ontbreken de finances en intussen wordt massaal verder gekookt op houtskoolvuurtjes! Gelukkig is een begin gemaakt met de aanplanting van een groene bomengordel ten zuiden van de Sahara, die de verdere verwoestijning van de Sahel moet tegen houden. In Mali wordt rekening gehouden met een bufferzone van 15km breed en 886km lang. Er is werk aan de winkel...

Negatieve bogolan (uitgespaard motief)

Positieve bogolan (opgeschilderd motief)

Vrouwen en man aan de slag met zeep en bleekwater

Man controleert zijn sjabloon

VERVEN MET MODDER!

Om het milieu te sparen kan je maar beter met modder verven... zeker in Mali! Het is een oud gebruik dat waarschijnlijk door toeval is ontstaan: iemand heeft ooit gemerkt dat je van moddervlekken op je kleding beter een mooie tekening kan maken dan die proberen weg te wassen, want dat lukt toch niet. In modder zitten zoveel andere stoffen dan 'zuivere' aarde of klei, bijvoorbeeld as van de vele houtskoolvuurtjes maar ook ijzerrestanten van het vuur van de plaatselijke smid. Zo'n modderbad geeft een donkere bijna zwarte verkleuring – vandaar de naam *bogolan* (letterlijk 'modderverkleuring': *bogo* betekent 'vuil' of 'modder' en *lan* 'resultaat'). Anders dan vroeger wordt de modder in de huidige ateliers zorgvuldig 'geprepareerd'.

Er zijn twee wijzen waarop een moddertekening op doek wordt gezet. In het eerste geval gaat het om een negatieve tekening (lichte tekening op donkere grond) – in het tweede geval om een positieve tekening (donkere tekening op lichte grond), maar in beide gevallen is de tekening slechts aan één zijde zichtbaar, voor en na het spoelen en drogen van de stof.

Bij de eerste werkwijze werd het doek eerst volledig in de modder gedrenkt en schraapte men nadien met een scherp ijzeren staafje de tekening uit de modder, waardoor de kleur van het oorspronkelijke doek weer tevoorschijn kwam. De tweede methode bestond er precies in om met een fijn borsteltje of spatel op het doek te schilderen.

Intussen is Mali niet langer een toonbeeld van traditie – integendeel: hoe meer monden moeten worden gevoed, hoe sneller het werk moet worden afgewerkt. Zo wordt de lichte tekening niet langer verkregen door het schrapen met een spatel, maar door het aanbrengen van een mengsel van zeep en bleekwater op de *basilan* of *bogolan*! Ook wordt gebruik gemaakt van sjablonen zodat bepaalde patronen snel en accuraat kunnen worden gereproduceerd.

'Magisch' twee-sporen-pad in de Dogon

'Wens-doek' dat vrouwen voor hun geliefden maken en dat uitpuilt van goede wensen op materieel en immaterieel vlak

Uitvergroete decoratieve motieven

en volledig abstract 'betekenisloos' motief

BETEKENIS VAN DE MOTIEVEN

Niet alleen de techniek, ook de motieven hebben een grote evolutie doorgemaakt: hadden de vroegste tekeningen te maken met geboorte, initiatie, huwelijk en dood, geleidelijk aan werden de motieven eenvoudiger, repetitiever, groter, abstracter en viel de boord van de *pagne* weg. Dat betekende meteen dat de traditionele *pagne* plaatse maakte voor interieurtextiel met dekens, overtrekken, plaids, gordijnen, kussenslopen, tafelkleden en -lopers, maar ook voor tassen en foulards, enz.

Zo kregen aanvankelijk betekenisvolle motieven een louter decoratieve functie. Het verlies aan zingeving is natuurlijk jammer, maar dat is een universeel gegeven: ook in het Westen heeft een kruisteken zijn betekenis verloren en zal men eerder aan een kruispunt dan aan het beeld van een gekruisigde Christus denken.

Typische traditionele motieven kunnen eenvoudig maar ook complex zijn: golvende lijnen staan voor water, maar ook het teken van de krokodil want die wijst de weg naar het water en brengt dus geluk! Een 'visgraat' kan de betekenis dragen van 'ruggengraat' en dus van fysieke en morele kracht! Een kromme lijn staat voor het 'leven': iedereen kan wel een duidelijk doel voor ogen hebben, maar de weg om dat doel te bereiken is meestal niet zo rechtlijnig! Een diagonaal kruis staat dan weer voor de levenskeuze, waar je voor de éne of voor de andere weg moet kiezen en waardoor je niet anders kan dan een offer brengen, wat meteen richting 'zelfopoffering' gaat. Maar opgelet! ... Een kruisteken met telkens een punt tussen de benen van het kruis staat voor de uier van een koe en wenst je dus een goede veestapel toe! Niets is dus wat het lijkt!

Geen 'Blauwe mannen' maar 'Blauwe bomen' aan de oevers van de Niger in 'Les Arbres à Bleu' van Aboubakar Fofana

VAN IN SITU NAAR IN MUNDO

Niet alle Malinezen blijven in Mali. De 'roots' zijn dan wel heel sterk, de lokroep om de wereld te verkennen en ervan te proeven is er niet minder om. Intense en diepgaande internationale contacten kunnen naar een andere beleving van de wereld, de natuur en de eigen cultuur leiden. Dat onderzoek kan uitmonden in een afwijzing van de eigen cultuur, maar evenzeer in een zoektocht naar de kern van de eigen 'roots' en naar een herinterpretatie van de traditie van het verven met natuurlijke kleuren of naar de waarde van een ecologische omgeving en productiewijze. Op dat ogenblik wordt een omgekeerde beweging gemaakt: tegen alle externe druk in, wordt het werk vertraagd, de zeep en het bleekwater gaan de kast in en de motieven of het beeld ondergaan een diepe transformatie – zowel in de ruimte als in de tijd. Het eindproduct wordt niet langer op de 'markt' verkocht, maar in een galerie. Kortom, wat begonnen is bij kleding, daarna geëvolueerd is naar interieurstoffen, is uitgekomen bij vrijstaande kunst – en dat zonder de eigen cultuur en traditie te verraden – integendeel te herwaarderen.

MALINEZEN GEZIEN DOOR VLAAMSE OGEN

De Malinese fotograaf Seydou Keita wordt algemeen beschouwd als één van de grondleggers van de fotografie in Afrika.

In de jaren '50 van de vorige eeuw fotografeerde hij zijn Malinese modellen op de zelfde wijze waarop Europeanen aan het begin van de 20ste eeuw geportretteerd werden: hij liet hen in zijn fotostudio poseren daarbij bloedernstig kijkend. Dit was toen revolutionair omdat het de eerste keer was dat Afrikanen op dergelijke wijze in beeld gebracht werden en niet als curiosum neergezet. Vijftig jaar later heeft de Belgische fotograaf Sebastian Schutyser zijn eigen reeks portretten van Malinezen gemaakt. In de dorpen waar hij passeerde liet hij de bewoners telkens voor een lemen muur poseren. Van kind tot bejaarde, van dorpshoofd over muzikant tot bedelaar. Allen kijken ze recht in de lens van zijn grootformaatcamera waarachter hij zelf onder het zwarte fotodoek plaats nam. Het is een reeks kleurrijke en waardige portretten geworden.

Salif Keita op de cover van 'Papa'

Kora

Oumou Sangaré

GRIOTS EN GRIOTTES!

Het verhaal, de taal is slechts de helft van wat de *griot* (dichter, lofzanger en muzikant) of de *jali* meedeelt.

De andere helft is de muziek die in Mali een bijzonder rijke traditie heeft. Dat alle liederen over de grote emoties van het leven - geboorte, liefde en dood - gaan, daarin verschilt de Malinese traditie niet van andere tradities. Bijzonder is dat ze ritmisch en melodisch voortbouwt op een eeuwenoude muziektraditie die in de loop van de tijd nauwelijks is gewijzigd. Er wordt nog steeds op dezelfde instrumenten gespeeld als in de 14de eeuw en nog steeds wordt zowel de lof op, als de afkeer van mensen bezongen, en dat op zo'n indringende wijze dat de Malinese muziek wereldwijd aanhangers heeft gekregen. Daaruit zijn legendarische samen-zangen ontstaan met een heel eigentijds akoestisch en melodisch palet (Ali Farka Touré en Ry Cooder). Ook de Amerikaanse blues blijkt schatplichtig aan de Malinese muziek (Kar Kar).

Niet minder kritisch is Salif Keita, die als erfgenaam van het Malinese koningshuis geen *griot* mocht worden volgens het Malinese kastenstelsel. Geboren als albino zou hij immers ongeluk brengen over zijn familie - reden waarom hij al jong verstoten werd en vroeg in het buitenland terecht kwam. Banneling in eigen land, bouwde hij een lyrisch-intimistisch liedrepertoire op, waarmee hij de Malinese zang naar een hoogtepunt voerde en wereldwijd bekendheid verwierf. Vaak begeleidt hij zichzelf op gitaar of laat hij zich begeleiden op een traditioneel instrument, hetzij de *kora* (een soort harp met 21 snaren en een kalebas als klankkast), de *balafon* (te vergelijken met de marimba), de *ngoni* (luit) of de *djembe* (percussie).

Opvallend is dat de *griottes* niet onder doen voor de *griots*: ook bij hen wordt de zangtraditie doorgegeven van moeder op dochter (Oumou Sangaré). Vaak uiten deze dames flink wat kritiek op de oude patriarchale structuren binnen de Malinese samenleving (gearrangeerde huwelijken, vrouwenbesnijdenis, veelwifverij...) - kritiek die hen bij de Afrikaanse vrouwen populair maakt, maar minder bij de Malinese mannen!

BRUIKLEENGEVERS TENTOONSTELLING**Antieke stoffen**

1000-1200: Tellem, indigo gekleurd textiel

Nationaal Museum van Wereldculturen, Leiden

Coll. Aboubakar Fofana, Bamako-Parijs

Vroege 20ste eeuw: Bogolans, Musée du Quai Branly, Parijs

Hedendaagse bogolans

Boubacar Doumbia met groep Kasobané (N'Domo, Pelengana-Segou)

Souleymane Coulibaly met atelier Soroble (Segou)

Indigo installatie

'Les Arbres à Bleu': Aboubakar Fofana

Foto's

'Mali Portraits': Sebastian Schutyser

Video's

Indigo verven volgens het natuurlijk procédé (F): Aboubakar Fofana

Interview met de burgemeester van Timboektoe (F): Marc Frans

Interview over Afrikaanse soldaten in Flanders Fields (WO I) (NL): Marc Frans

Musical 'Sunjata', het Malinese heldenepos (NL): Het Paleis, Antwerpen

Dogon-verhaal 'Waarom de dieren niet meer spreken' (NL): Marc Frans & Linda De Smedt

'Filafani sitsjilimi'. Het schilderen van een Senufo bogolan door Mahawa Sanogo:

Anja Veirman (LUCA School of Arts, KASK School of Arts).

Educatieve rondleidingen

Harm van Zwol (scholen, jongeren, volwassenen)

Willie Van Peer (introductie op Mali - volwassenen)

Nevenactiviteiten

Concert Salif Keita op 11.11.2015

Canapé causerie met Jan Jansen, Kris Smet en de kunstenaars op 15.11.2015

Workshop 'bogolan' met Boubacar Doumbia op 13 & 14.11.2015

met Souleymane Coulibaly op 13 & 14.11.2015

Concert Fatoumata Diawara & Roberto Fonseca op 21.11.2015

Masterclass 'indigo' met Aboubakar Fofana op 21 & 22.11.2015

Workshop 'verven met inheemse planten' met Lieve Jacob op 28 & 29.11.2015

Concept en realisatie

Mimi Debruyne

Realisatie en supervisie

Annelies Nagels, de Warande

Administratie

Brigitte Bruggemans, de Warande

Nieuwsbrief / Publicatie

Foto's: Sunjata: Het Paleis, Antwerpen; Salif Keita: www.emaillekeizer.nl; kora: www.african-essentials.com; Oumou Sangare: www.afropop.org; groene gordel: Agence panafricaine de la grande muraille verte; Les Arbres à Bleu: Aboubakar Fofana; Mali Portraits: Sebastian Schutyser; overige: Yvonne Gerner; Riet Vanloo; Mimi Debruyne
Teksten: Mimi Debruyne

